

Det Kongelige barne-, likestillings- og
inkluderingsdepartementet
Postboks 8036 Dep
0030 OSLO

Deres ref.

Deres brev av:

Vår ref.
201124987-99
INKV

Emnekode
ESARK-03

Dato
17. januar 2013

Høring NOU 2012: 15 Politikk for likestilling. Foreløpig høringsuttalelse

Vi viser til deres brev datert 12.10.2012, vedrørende *Høring NOU 2012: 15 Politikk for likestilling*.

I følge ansvarsfordelingen mellom byrådet i Bergen og Bergen bystyre, er det bystyret som avgir høringsuttalelser i prinsipielle saker som samtidig innebærer politiske avveininger (jf Byrådets fullmakter § 7.) Høringsuttalelsen til NOU 2012:15 er av prinsipiell og politisk karakter og skal derfor avgis av bystyret.

Det har ikke vært mulig å rekke bystyrebehandling av høringssaken innen den fristen departementet har gitt. Det er i saksfremlegget derfor lagt opp til at byrådets forslag til høringsuttalelse oversendes BLD, som en foreløpig uttalelse.

Byrådet behandlet saken i møte 17. januar 2013. Byrådet innstiller til bystyret å fatte følgende vedtak:

«Bergen kommune gir høringsuttalelse til NOU 2012: 15 *Politikk for likestilling*, slik det går frem av saksutredningens pkt. 4.»

Nedenfor presenteres byrådets forslag til høringsuttalelse til NOU 2012:15, slik det går frem av saksutredningens pkt. 4. Saken følger vedlagt i sin helhet (byrådssak 7-13).

Det tas forbehold om at det er bystyret som skal fatte vedtak i saken. Dersom bystyrets behandling gir en høringsuttalelse som avviker fra byrådets innstilling, vil denne ettersendes BLD som den endelige høringsuttalelsen. Høringsuttalelsen vil ventelig bli behandlet av bystyret i møte 20.02.13.

4. Forslag til høringsuttalelse fra Bergen kommune

1) Generelt om uttalelsen

NOU 2012: 15 tar opp mange og komplekse tema, og det har vært nødvendig å gjøre en avgrensing av hva som skal behandles gjennom denne høringssaken. Bergen kommune har valgt å konsentrere høringsuttalelsen rundt områder hvor det anses som viktig at kommunen uttaler seg fra sitt lokale ståsted. Dette gjelder først og fremst tiltak som berører kommunen som lokaldemokrati/politisk system (*folkestyre*), men også kommunen som arbeidsgiver (*valgfrihet*). For en grundigere innsikt i de avgrensinger og avveininger som ligger til grunn for høringsuttalelsen, se saksutredningen som følger uttalelsen.

2) Forslag om bestemmelse i valgloven for å bidra til likestilte valglistor

Partiene bør selv bestemme hvordan valglisten for eget parti skal sammensettes, uten inngripen i den frie nominasjonsretten ut over de begrensninger som pr i dag gjelder, jf regler om valgbarhet. Bergen kommune støtter ikke at det gjøres endringer i valgloven på dette punktet. Bergen kommune ser likevel verdien i utvalgets anbefaling om at den folkevalgte forsamlingen minst en gang i hver valgperiode, fortrinnsvis høsten før valg, drøfter likestillingsstatusen for det aktuelle folkevalgte organ. En slik debatt vil kunne være en viktig arena for å tydeliggjøre partienes ansvar for kjønnsmessig balanse i folkevalgte organ. Et slikt pålegg vil på samme måte som kravet om at kommunestyret minst en gang i valgperioden har en gjennomgang av kommunestyrets delegasjon av fullmakter, kunne hjemles i kommuneloven.

3) Program for bredde i folkestyret

Bergen kommune er positiv til at deler av de statlige midlene som eventuelt avsettes til et utviklingsprogram for lokalt likestillingsarbeid, kan anvendes til likestillingsarbeid for større bredde i folkestyret. Midler som tilføres kommunene bør fortrinnsvis være frie midler styrt av kommunene selv og ikke av et direktorat.

4) Program for frie utdanningsvalg

Bergen kommune støtter Likestillingsutvalget i at det er svært viktig å rette søkelyset mot de utdanningsvalg ungdom gjør, for å sikre en bredere rekruttering fra begge kjønn til yrker og sektorer som i dag er sterkt kjønnsdelt. Med det behovet for arbeidskraft som forventes fremover, er det svært viktig for kommunesektoren å kunne rekruttere fra begge kjønn. I tillegg har det verdi for både brukere og arbeidsmiljøet at kommunen har ansatte av begge kjønn på de ulike fag- og sektorområder. Gjennom kvalitetsmelding for barnehagene i Bergen (bystyresak 288-12) pekes det på en rekke tiltak som er aktuelle i en økt innsats for å få flere menn i barnehagene.

Bergen kommune er positiv til en pedagogisk satsing på likestilling, men kan ikke se at det er behov for et nytt direktorat for likestilling for å drifte et slikt program. Kompetansen blant pedagoger i skole og barnehage må først og fremst sikres gjennom lærerutdanningen og førskolelærerutdanningen; dette gjelder også kompetanse på likestilling. Likestillingskompetanse må også formidles gjennom etter- og videreutdanning. Det kan trolig være et godt grep å etablere et likestillingsfaglig ressursmiljø for å styrke arbeidet med likestilling i førskole- og lærerutdanning og i læremidler.

Bergen kommune mener det i tilknytning til rådgivningstjenesten og faget utdanningsvalg må sikres god kompetanse om utdanningsvalg og arbeidsliv, herunder kunnskap om likestillingsrelevante problemstillinger. En programsatsing for frie utdanningsvalg bør bidra til å styrke kunnskapen i skolen om arbeidslivet lokalt og nasjonalt.

Bergen kommune mener en ordning med likestillingsstipend for det underrepresenterte kjønn på svært kjønnskjeve studieretninger kan være interessant å prøve ut.

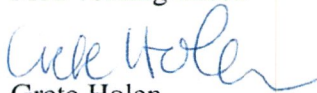
5) Trepartsavtale om likestilling i arbeidslivet

Bergen kommune støtter ikke forslaget om en trepartsavtale for likestilling i arbeidslivet etter mønster av IA-avtalen. Kommunen ser for seg at dette forslaget først og fremst vil føre til mer administrasjon på både statlig nivå og på virksomhetsnivå. Når vi ser på utfordringene knyttet til det kjønnsdelte arbeidsmarkedet, er det ikke godtgjort at et slikt treparts samarbeid vil ha den effekten innsatsen burde tilsi.

I stedet for å satse ressurser på en ordning med treparts samarbeid på nasjonalt og lokalt nivå, mener byrådet det bør stilles ressurser til rådighet for virksomheter, slik at disse kan drive eget utviklingsarbeid og sette i verk kunnskapsbaserte tiltak som kan gi effekt i forhold til de gjeldende likestillings- utfordringene. Dette kan skje innenfor det tiårige utviklingsprogrammet for likestilling som Likestillingsutvalget foreslår i NOU 2011: 18.

Bergen kommune kan skjønne at Likestillingsutvalget er opptatt av en bredere forankring av likestillingsarbeidet i virksomhetene, enn det som i mange tilfeller kan synes å være stede i dag, jf NOU 2011: 18 *Struktur for likestilling*. Arbeidet for å styrke likestilling i virksomheten bør imidlertid ta utgangspunkt i virksomhetens egne utfordringer og muligheter. I Bergen er det under behandling en ny handlingsplan for likestilling, inkludering og mangfold, som skal gjelde kommunen som arbeidsgiver i perioden 2013 – 2016. I denne foreslås det at likestillingsarbeid forankres i arbeidsmiljøutvalgene i kommune, noe som er ment å sikre deltakelse og eierskap til likestillingsarbeidet blant partene ute i virksomheten. (Handlingsplan for likestilling, inkludering og mangfold for Bergen kommune som arbeidsgiver skal vedtas av Bergen bystyre.)

Med vennlig hilsen

Grete Holen
administrasjonssjef

Ingvild Kvilekval
spesialrådgiver

Vedlegg: Byrådssak 7-13 *Høringsuttalelse. NOU 2012.15 Politikk for likestilling.*

Høringsuttalelse. NOU 2012.15 Politikk for likestilling.

INKV ESARK-03-201124987-95

Hva saken gjelder:

Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet (BLD) har sendt på høring NOU 2012: 15 *Politikk for likestilling*. Utvalget som har lagt frem utredningen (Likestillingsutvalget) ble oppnevnt ved kongelig resolusjon 12. februar 2010, for å utrede kjønnslikestilling med utgangspunkt i livsløp, etnisitet og klasse. Utvalget har vært sammensatt av eksperter (forskere) og er ledet av professor Hege Skjeie. I oktober 2010 fikk utvalget en presisering av sitt mandat, knyttet til å utrede de institusjonelle og organisatoriske rammene for likestillingsarbeid i offentlig regi, på sentralt, regionalt og lokalt nivå. Utvalget svarte på dette gjennom sin første utredning NOU 2011: 18 *Struktur for likestilling*, som ble levert til BLD den 15. november 2011. Bergen kommune ga høringssvar til denne utredningen gjennom bystyresak 76-12 *Høringsuttalelse. NOU 2011: 18 Struktur for likestilling*.

Utvalgets andre utredning, NOU 2012: 15 *Politikk for likestilling*, ble lagt frem den 25. september 2012. Likestillingsutvalget går i denne utredningen gjennom likestillingsstatus på ulike områder som *demokrati, utdanning, kjønnsdelt arbeidsmarked, arbeidstid og arbeidsmiljø, økonomiske forskjeller, regionale variasjoner, omsorg, oppslutning om likestilling, trakassering og vold samt rettslig trygghet*. Utvalget kommer med reformforslag på fire innsatsområder: *Folkestyre, valgfrihet, fordeling og sårbarhet*. Byrådet legger med dette frem for bystyret forslag til høringsuttalelse fra Bergen kommune til NOU 2012: 15 *Politikk for likestilling*.

Under innsatsområdet *folkestyre* foreslår utvalget endringer i valgloven for å oppnå likestilte valglistor og et langsiktig programarbeid for å skape større bredde i folkevalgt arbeid på alle nivåer. Under innsatsområdet *valgfrihet* foreslår utvalget en programsatsing for frie utdanningsvalg og at det inngås en trepartsavtale for likestilling i arbeidslivet. Under innsatsområdet *fordeling* foreslås selvstendig rett for fedre til foreldrepenger og omfang av foreldrepenger basert på egen stillingsandel, at foreldrepengeperioden deles i tre like store deler, at det innføres en minsteytelse på 2 G for foreldre som har liten eller ingen tilknytning til arbeidslivet, vilkår for bortfall av overgangsstonad og at det innføres omsorgspenger i 10 dager ved omsorg for nære pårørende. Under innsatsområdet *sårbarhet* foreslår utvalget en landsdekkende satsing for arbeid mot seksuell trakassering i skolen, lovfesting av tilbud om overgrepsmottak, trygge botilbud for ofre for menneskehandel, fri rettshjelp i diskrimineringssaker for domstolene og en tilskuddsordning for rettighetsinformasjon.

NOU 2012: 15 tar opp mange og komplekse tema, og det har vært nødvendig å gjøre en avgrensning av hva som skal behandles gjennom denne høringsaken. Byrådet har valgt å konsentrere høringsuttalelsen rundt områder hvor det anses som viktig at kommunen uttaler seg fra sitt lokale ståsted. Dette gjelder først og fremst områder som berører kommunen som lokaldemokrati/politisk system, men også kommunen som arbeidsgiver. Kommunen er med sine ca 16 000 ansatte regionens største arbeidsgiver. Mange av forslagene som fremmes i utredningen angår kommunen som arbeidsgiver. Dette betyr ikke at øvrige forslag fra utvalget ikke har relevans for kommunesektoren eller at de er uinteressante å drøfte. En har imidlertid valgt å fokusere på noen hovedområder, der kommunens ståsted og stemme vil være viktig å få frem som del av en større både faglig og politisk diskusjon. For øvrig er det naturlig at partiene

gjennom sine respektive kanaler engasjerer seg i de ulike tema og forslag som fremmes med bakgrunn i Likestillingsutvalgets utredning.

Flere av forslagene Likestillingsutvalget presenterer gjennom NOU 2012: 15 referer til forslag som ble fremmet gjennom NOU 2011: 18, herunder oppretting av et nytt direktorat for likestilling og et statlig finansiert tiåring utviklingsprogram for å fremme likestilling lokalt/regionalt. Høringsuttalelsen fra Bergen kommune må derfor ses i sammenheng med høringssvaret kommunen har gitt til NOU 2011: 18. *Struktur for likestilling*. Det er i saksutredningen nedenfor kort redegjort for hovedmomenter i denne. Høringsuttalelsen til NOU 2011: 18 følger i sin helhet som vedlegg til denne saken (vedlegg 3). Som vedlegg 1 og 2 følger henholdsvis høringsbrev fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet datert 12.10.2012 og NOU 2012: 15 *Politikk for likestilling*.

Høringsuttalelsen er av prinsipiell, politisk karakter og skal derfor avgis av bystyret. BLD har satt høringsfrist til 17. januar 2013. Det har ikke vært mulig å legge frem sak for bystyret innen denne fristen. Det legges derfor opp til at byrådets forslag til høringsuttalelse oversendes departementet som en foreløpig uttalelse. Det tas i oversendelsen forbehold om at det er bystyret som fattet vedtak i saken. Dersom bystyrets behandling gir en høringsuttalelse som avviker fra byrådets innstilling, vil denne ettersendes BLD som den endelige høringsuttalelsen.

Begrunnelse for fremleggelse for bystyret:

Byrådets fullmakter § 7 Vedtatt av bystyret 28. november 2011 i sak 260-11.

§ 7. HØRINGSUTTALELSER

Byrådet selv avgir høringsuttalelser på vegne av Bergen kommune. Høringsuttalelser i prinsipielle saker som samtidig innebærer politiske avveininger, skal avgis av bystyret. Høringsuttalelser avgitt av byrådet sendes uten ugrunnet opphold bystyrets kontor til orientering.

Byrådet innstiller til bystyret å fatte følgende vedtak:

Bergen kommune gir høringsuttalelse til NOU 2012: 15 *Politikk for likestilling*, slik det går frem av saksutredningens pkt. 4.

Dato: 15. januar 2013

Dette dokumentet er godkjent elektronisk

Monica Mæland
byrådsleder

Vedlegg:

1. Høringsbrev fra Det kongelige barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet datert 12.10.2012.
2. NOU 2012: 15 *Politikk for likestilling*
3. Høringsuttalelse fra Bergen kommune til NOU 2011: 18 *Struktur for likestilling* (kap. 9. i saksutredningen til b-sak 76-12)

Saksutredning:

1. Om Likestillingsutvalget og dets utredninger

Likestillingsutvalget ble oppnevnt ved kongelig resolusjon 12. februar 2010, for å utrede kjønnslikestilling med utgangspunkt i livsløp, etnisitet og klasse. Utvalget har hatt følgende medlemmer:

1. Professor Hege Skjeie, Universitetet i Oslo (leder)
2. Seniorrådgiver Ronald Craig, Likestillings- og diskrimineringsombudet
3. Doktorgradsstipendiat Helga Eggebø, Universitetet i Bergen
4. Professor Anne Britt Flemmen, Universitetet i Tromsø
5. Professor Øystein Gullvåg Holter, Universitetet i Oslo
6. Postdoktor og forsker Cathrine Holst, Universitetet i Oslo.
7. Professor Anders Todal Jenssen, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Trondheim
8. Professor Kjell Erik Lommerud, Universitetet i Bergen
9. Doktorgradsstipendiat Marjan Nadim, Institutt for samfunnsforskning, Oslo
10. Forsker Sevil Sümer, Universitetet i Bergen
11. Forskningsleder Mari Teigen, Institutt for samfunnsforskning, Oslo
12. Konservator Thomas Michael Walle, Norsk folkemuseum, Oslo

Utvalget startet opp sitt arbeid 1. august 2010. I mandatet var utvalget bedt om å levere sin utredning to år etter oppstart. I oktober 2010 fikk utvalget presisert sitt mandat til også å utrede de institusjonelle og organisatoriske rammene for likestillingsarbeid i offentlig regi på sentralt, regionalt og lokalt nivå. Denne delen av utvalgets arbeid skulle forseres.

Likestillingsutredningen består ut fra dette av to publikasjoner:

- NOU 2011: 18 *Struktur for likestilling*, som ble levert til BLD 15. november 2011
- NOU 2012: 15 *Politikk for likestilling*, som ble levert til BLD 25. september 2012

De to utredningene må ses i sammenheng. NOU 2012: 15 henviser til og bygger på de strukturelle forslagene som fremmes gjennom NOU 2011: 18. Bergen kommune har tidligere gitt høringssvar til NOU 2011: 18. Dette følger vedlagt (bystyresak 76-12 *Høringsuttalelse. NOU 2011: 18 Struktur for likestilling*, kap. 9.) I foreliggende bystyresak fremmer byrådet forslag til høringsuttalelse til NOU 2012: 15. Før vi går nærmere inn på innholdet i NOU 2012: 15, kan det være nyttig med en rask oppsummering av forslagene i NOU 2011: 18 og hovedmomenter i kommunens høringsuttalelse til denne.

NOU 2011: 18

Forslagene i NOU 2011: 18 er i bystyresak 76-12 oppsummert slik (s 1):

- et lovfestet forbud mot diskriminering på flere grunnlag (sammensatt diskriminering)
- en presisering av aktivitetsplikten for arbeidsgivere i likestillingsloven
- en presisering av aktivitetsplikten for offentlige myndigheter i likestillingsloven
- at det opprettes et nytt likestillingsdirektorat, med tilhørende regionkontorer
- et tiårig utviklingsprogram for lokalt likestillingsarbeid
- en presisering av Likestillings- og diskrimineringsombudets (LDOs) mandat for å tydeliggjøre kjerneoppgavene dokumentasjon og veiledning og styrke LDOs konvensjonstilsyn
- at Likestillings- og diskrimineringsnemnda får myndighet til å tilkjenne oppreisning ved brudd på diskrimineringsforbudet, og å overprøve andre forvaltningsmyndigheters enkeltvedtak, når slike vedtak er truffet i egenskap av å være arbeidsgiver
- et kontaktutvalg mellom sentrale myndigheter og likestillingsorganisasjonene
- et forum for likestilling i arbeidslivet mellom barne-, likestillings- og inkluderingsministeren og partene i arbeidslivet
- å øke økonomisk støtte til organisasjoner på likestillingsfeltet

Bergen kommunes høringsuttalelse konsentrerte seg om de hovedelementer i forslaget som i størst grad ble ansett å ha betydning for kommunens virke. Det omfattet forslaget om presisering av aktivitetsplikten for arbeidsgivere og offentlige myndigheter, forslaget om nytt direktorat, forslaget om tiårig program for lokalt likestillingsarbeid, samt forslaget om at Likestillings- og diskrimineringsnemnda får myndighet til å tilkjenne oppreisning og å overprøve andre myndigheters forvaltningsvedtak når disse er truffet i egenskap av å være arbeidsgiver. I høringsuttalelsen stilte Bergen kommune seg positiv til at det settes søkelys på rammene og vilkårene for likestillingsarbeidet. Kommunen er imidlertid skeptisk til utvalgets omfattende forslag til detaljering av loven (presisering av aktivitetsplikten), og legger vekt på at stimulering til lokale utviklingsprosjekter i kommunene og i næringslivet trolig vil være mer tjenlig enn statlig overstyring gjennom en svært detaljert lovtekst. Bergen kommune kan ikke se at det vil være formålstjenlig å binde ressurser opp i etableringen av et direktorat med fem underliggende regionkontorer. Kommunen uttalte likevel at om det opprettes et nytt direktorat for likestilling, bør dette legges utenfor Oslo. Bergen kommune er positiv til en statlig finansiering av lokalt utviklingsarbeid (utviklingsprogram) for likestilling. En slik innsats vil kunne etablere et godt fundament for proaktivt likestillingsarbeid og diskrimineringsvern i offentlige virksomheter og private bedrifter, og være et grunnlag virksomhetene kan bygge videre på i sitt arbeid. Kommunen kan imidlertid ikke se at det er behov for et nytt direktorat for å forvalte slike midler. Bergen kommune uttalte at det må velges andre virkemidler for å sikre et mer effektivt diskrimineringsvern enn å flytte avgjørelsesmyndighet fra domstolene til Likestillings- og diskrimineringsnemnda.

NOU 2012: 15

I følge Likestillingsutvalgets mandat er målet med utredningen å legge grunnlaget for en helhetlig og kunnskapsbasert likestillingspolitikk for fremtiden. Utvalget er bedt om å drøfte det prinsipielle utgangspunktet for norsk politikk for kjønnslikestilling, herunder spørsmål om hvorfor det norske samfunnet trenger en likestillingspolitikk og målet for denne. Utvalget skal gjøre opp status for kjønnslikestilling i Norge, drøfte hensiktsmessige indikatorer for å måle utvikling, samt komme med forslag til tiltak og virkemidler. Likestillingsutvalget anvender en flerdimensjonal tilnærming til likestilling. Ut fra mandatet ses kjønnslikestilling i lys av klasse, etnisitet og livsløp. Analyser av slike skæringspunkter kalles gjerne for «kjønn +» analyser. Andre forskjellsskapende dimensjoner/diskrimineringsgrunnlag som for eksempel funksjonsnedsettelse, religion og seksuell orientering inngår ikke i mandatet for utredningen. (NOU 2012: 15 s 21 og s 83).

I NOU 2012: 15 går likestillingsutvalget gjennom likestillingsstatus på ulike områder som *demokrati, utdanning, kjønnsdelt arbeidsmarked, arbeidstid og arbeidsmiljø, økonomiske forskjeller, regionale variasjoner, omsorg, oppslutning om likestilling, trakassering og vold* samt *rettslig trygghet*. Utvalget mener at likestillingspolitikken bør ta utgangspunkt i prinsippet om *samfunnsdeltakelse på like vilkår*. Startpunktet blir da at likestilling grunnleggende sett er et spørsmål om rettferdighet. Å være likestilt er noe hver og en av oss har rett til, som en følge av den respekt hver og en av oss har krav på som personer. Mennesker skal behandles som mål i seg selv. Samtidig er like vilkår ikke identisk med likt levde liv. Utvalget mener videre at likestillingsarbeid må være flerdimensjonalt, motarbeide all diskriminering og urettferdighet uansett type og grunnlag, og se ulike typer av diskriminering, marginalisering og undertrykking i sammenheng. (NOU 2012:15 s 57, 58 og 313).

Utvalget kommer med reformforslag på fire innsatsområder: *Folkestyre, valgfrihet, fordeling og sårbarhet*. Under innsatsområdet *folkestyre* foreslår utvalget endringer i valgloven for å oppnå likestilte valglister og et langsiktig programarbeid for å skape større bredde i folkevalgt arbeid på alle nivåer. Under innsatsområdet *valgfrihet* foreslår utvalget en programsatsing for frie utdanningsvalg og at det inngås en trepartsavtale for likestilling i arbeidslivet. Under innsatsområdet *fordeling* foreslås selvstendig rett for fedre til foreldrepenger og omfang av foreldrepenger basert på egen stillingsandel, at foreldrepengeperioden deles i tre like store deler, at det innføres en minsteytelse på 2 G for foreldre som har liten eller ingen tilknytning til arbeidslivet, vilkår for bortfall av overgangsstønad og at det innføres omsorgspenger i 10 dager ved omsorg for nære pårørende. Under innsatsområdet *sårbarhet* foreslår

utvalget en landsdekkende satsing for arbeid mot seksuell trakassering i skolen, lovfesting av tilbud om overgrepsmottak, trygge botilbud for ofre for menneskehandel, fri rettshjelp i diskrimineringssaker for domstolene og en tilskuddsordning for rettighetsinformasjon.

Det er et ekspertutvalg som står bak utredningen og dette preger dokumentene som er lagt frem. Utredningen er omfattende, grundig og redegjør for ulike perspektiver. Slik synliggjøres kompleksiteten i mange av problemstillingene som behandles. Utvalget går blant annet gjennom idegrunnlaget for likestilling og redegjør i denne sammenheng for ulike filosofiske og teoretiske tilnærminger (utredningens kap. 4). Utvalget peker i utredningen på at prinsippet om samfunnsdeltakelse på like vilkår rommer ulike normative hensyn som kan peke i ulik retning, og som det kan være vanskelig å oppfylle samtidig. Hvordan ulike hensyn bør avveies når de kommer i konflikt, og hva slags likestillingspolitikk som konkret bør føres, vil det være ulike synspunkter på. Slike spørsmål besvares gjennom demokratiske prosesser. Utvalget ser sin utredning som et innspill i disse prosessene (NOU 2012: 15 s 72 og s 299).

NOU 2012: 15 tar opp mange og komplekse tema, og det har vært nødvendig å gjøre en avgrensning av hva som skal behandles gjennom denne høringsssaken. Byrådet har valgt å konsentrere høringsuttalelsen rundt områder hvor det anses som viktig at kommunen uttaler seg fra sitt lokale ståsted. Dette gjelder først og fremst tiltak som berører kommunen som lokaldemokrati/politisk system (*folkestyre*), men også kommunen som arbeidsgiver (*valgfrihet*). Kommunen er med sine ca 16 000 ansatte regionens største arbeidsgiver. Mange av forslagene som fremmes i utredningen angår kommunen som arbeidsgiver. Dette betyr ikke at øvrige forslag fra utvalget (knyttet til innsatsområdene *fordeling* og *sårbarhet*) ikke har relevans for kommunesektoren eller at de er uinteressante å drøfte. Byrådet har i denne saksutredningen imidlertid valgt å fokusere på noen hovedområder, der kommunens ståsted og stemme anses som viktig å få frem, som del av en større faglig og politisk diskusjon. Det gis også, sett fra et arbeidsgiverståsted, en kommentar til enkelte av forslagene knyttet til innsatsområdet *fordeling*.

For øvrig er det naturlig at partiene gjennom sine respektive kanaler engasjerer seg i de ulike tema/forslag som fremmes med bakgrunn i Likestillingsutvalgets utredning.

Den videre saksutredningen følger en slik oppbygging: I pkt. 2 settes søkelyset på forslag som berører det *lokaldemokratiske/politiske system*. I saksutredningens pkt. 3 omtales forslag med betydning for kommunen som *arbeidsgiver*. I begge disse kapitlene gir byrådet også sine vurderinger. Forslag til høringsuttalelse fra Bergen kommune følger i pkt. 4.

2. Lokaldemokratisk perspektiv

Forslagene som fremmes under innsatsområdet *folkestyre* berører den politiske/demokratiske dimensjonen ved kommunens og samfunnets virke. Utvalget setter søkelys på deltagelse og representativitet i både folkevalgte forsamlinger, medieoffentlighet og samspillet mellom offentlige myndigheter og frivillige organisasjoner. I det følgende er det utvalgets forslag vedrørende krav til sammensetning av valglister som drøftes og kommenteres.

De politiske partiene er, som partiorganisasjoner, del av det sivile samfunn – det vil si den delen av samfunnet som ikke er stat eller marked. Likestillingsutvalget viser til at de samtidig er en spesiell type organisasjoner, ved at de vedtar valgprogrammer, stiller lister til valg og rekrutterer kandidater og ledere til fremtredende politiske posisjoner (NOU 2012: 15 s 87). Utvalget viser i utredningen til at kvinneandelen i folkevalgte forsamlinger gjennom 1970- og 80-tallet økte fra rundt 10 prosent til over 30 prosent. Denne økningen stagnerte ved utgangen av 80-tallet. Utviklingen i Norge skiller seg noe fra de andre nordiske landene. I kommunestyrene er det variasjon i kvinneandelen. Hovedbildet er at om lag 60 prosent av kommunene har under 40 prosent kvinner, mens om lag 40 prosent av kommunene har en kvinneandel over 40 prosent. Sametinget, som har åpnet for at det kan stilles krav om kjønnsrepresentasjon for å få godkjent valglister, har noe nær kjønnsbalanse. Tilsvarende viser tallmaterialet som legges frem i NOU 2012: 15 at det i folkevalgte forsamlinger er vedvarende

underrepresentasjon av kvinner, etniske minoriteter, de med kort utdanning og lav inntekt, ungdom og eldre (NOU 2012: 15 s 90, 91 og 97).

Utvalget forstår folkevalgte forsamlings representativitet dels som et spørsmål om sammenfall mellom befolkningens og de folkevalgtes ideer og standpunkter, og dels som et spørsmål om hvorvidt folkevalgtes demografiske og sosiale kjennetegn speiler befolkningen hva gjelder kjønn, etnisk bakgrunn, alder og sosial tilhørighet (NOU 2012: 15 s 89). Dersom det er store skjevheter i representasjon og tilstedeværelse, kan dette være en indikasjon på at det ikke er like vilkår for deltakelse i den politiske offentligheten (NOU 2012: 15 s 315). Konkret foreslår utvalget

- a) En bestemmelse i valgloven som skal bidra til likestilte valglister
- b) Et program for bredde i folkestyret

Det redegjøres kort for begge disse forslagene nedenfor. Byrådets knytter en vurdering til hvert av forslagene.

2.a) Forslag om bestemmelse i valgloven for å bidra til likestilte valglister

Likestillingsutvalgets flertall anbefaler at det tas inn en bestemmelse i valgloven om at kommunestyrer, fylkesting og storting høsten før valg skal drøfte likestillingsstatus i det gjeldende folkevalgte organet og ved alminnelig flertall avgjøre om det skal stilles krav om at hvert kjønn skal være representert med minst 40 prosent på valglister ved det kommende valget. Bestemmelsen kan ikke sikre at krav til sammensetning av valglister vil bli benyttet i et omfang som faktisk gir større bredde blant representantene i folkevalgte forsamlingsorganer, men den vil sikre en debatt om dette i det aktuelle folkevalgte organ, hvert fjerde år. Utvalgets flertall anbefaler samtidig at nasjonale myndigheter følger erfaringer som gjøres over flere valg, og eventuelt vurderer å erstatte denne modellen, som kalles *lokal beslutning*, med en modell utvalget kaller *allmenn lov*. Forslaget om allmenn lov er et alternativ til lokal beslutning, og går ut på at det inkluderes krav i valgloven om at hvert kjønn skal være representert med minst 40 prosent ved sammensetning av valglister til kommunevalg, fylkestingsvalg og stortingsvalg. En allmenn lov vil sikre balanserte lister og at folkevalgte forsamlingsorganer, lokalt, regionalt og nasjonalt oppnår tilnærmet kjønnsbalanse i løpet av kort tid. Det vil ikke modell lokal beslutning nødvendigvis medføre. Modell lokal beslutning har imidlertid den fordelen at det hvert fjerde år sikres debatt om likestillingsstatus i den folkevalgte forsamlingen, hos de som er nærmest til å ta denne diskusjonen, nemlig den folkevalgte forsamlingen selv. Modellen åpner også for at det kan gis adgang til at den folkevalgte forsamlingen kan fatte vedtak om representasjonsregler knyttet til etnisk minoritetsbakgrunn, der dette er relevant. Utvalget ser videre modellen som lite inngripende for det kommunale/fylkeskommunale selvstyret. Den vektlegger i stedet lokale drøftinger og beslutninger (NOU 2012: 15 s 317 og 318).

Utvalgets mindretall (utvalgsmedlem Lommerud), støtter ikke at folkevalgte forsamlingsorganer, uansett om dette er på sentralt eller lokalt nivå, skal kunne binde opp partiene på hvordan valglister skal settes opp. De fleste partiene har i dag regler om minst 40 prosent representasjon av hvert kjønn. Unntakene er partier på høyresiden. Det kan oppleves som udemokratisk at en folkevalgt forsamling med sentrum-venstre flertall skal kunne binde opp hvordan høyresiden setter opp valglister sine i fremtidige valg (NOU 2012: 15 s 318).

Vurdering

Et sentralt spørsmål som må reises er om det er behov for reguleringen utvalget foreslår når det gjelder nominering til de politiske partiers valglister. Det neste spørsmålet blir om det er prinsipielt riktig å innføre slik regulering. Byrådet vil for egen del peke på at i forrige bystyreperiode var fem av syv byråder kvinner, mens det i inneværende bystyreperiode er en kjønnsfordeling i byrådet med fire kvinner og tre menn. Også ordføreren i Bergen er en kvinne. Kjønnsbalansen på dette området er lite omdiskutert.

Partiene og andre interessegrupper knyttet til konkrete saker representerer selve kjernen i demokratiutviklingen i Norge. Partier må i utgangspunktet ha adgang til å velge tema og prioriteringer som i ulik grad måtte appellere til velgerne basert på kjønn, alder, utdanningsnivå, religion, etnisitet etc. Avhengig av profil vil ulike partier således kunne ha en del skjevheter mht hvorvidt de representerer et tverrsnitt av befolkningen. Dette er imidlertid en del av demokratiet. Byrådet vil fraråde at en foretar endring i valgloven som innebærer kvotering av ulike grupper i forbindelse med partienes nominering av valglistene. For noen kan den forskjelligheten som i dag eksisterer partiene imellom, være et av kriteriene ved valg av parti. Det er byrådets oppfatning at eksisterende lovgivning i kommunesektoren i tilstrekkelig grad legger føringer for kjønnsbalansen i folkevalgte organ.

Aktuelle løsninger for å styrke den kjønnsmessige balansen mellom kjønnene i partienes nominasjoner og derved i folkevalgte organ kan, slik Likestillingsutvalget gjennom NOU 2012: 15 viser, i prinsippet være knyttet til at det fattes regulerende vedtak på:

- et nasjonalt nivå i form av lov og forskrift
- et lokalt nivå der kommunestyret diskuterer og velger løsninger som skal gjelde for partiene i den enkelte kommune
- et partinivå – det enkelte parti bestemmer selv hvordan valglisten for eget parti skal sammensettes

Det er byrådets vurdering at partiene selv bør bestemme hvordan valglisten for eget parti skal sammensettes, uten inngripen i den frie nominasjonsretten ut over de begrensninger som pr i dag gjelder, jf regler om valgbarhet. Det er ut fra et demokratisk synspunkt viktig at partiene selv har frihet til å velge arbeidsmåte og prioriteringer. Byrådet deler slik sett på et prinsipielt grunnlag vurderingen som utvalgets mindretall gjør. Det er lite ønskelig med påbud om spesifikke løsninger der dette ikke er strengt nødvendig.

Byrådet ser likevel verdien i utvalgets anbefaling om at den folkevalgte forsamlingen minst en gang i hver valgperiode, fortrinnsvis høsten før valg, drøfter likestillingsstatusen for det aktuelle folkevalgte organ. En bred debatt gjerne koplet mot et miniseminar i kommunestyret/ bystyrekomite minst en gang i bystyreperioden, vil kunne være en viktig arena for å tydeliggjøre partienes ansvar for kjønnsmessig balanse i folkevalgte organ. Et slikt pålegg vil på samme måte som kravet om at kommunestyret minst en gang i valgperioden har en gjennomgang av kommunestyrets delegasjon av fullmakter, kunne hjemles i kommuneloven. Det å sette tema under debatt vil indirekte legge føringer for de løsninger som velges. Alle partier over en viss størrelse og med et program for å løse samfunnsutfordringene i bred forstand, vil i utgangspunktet måtte henvende seg til hele befolkningen. I dette ligger også en garanti for at en ønsker å rekruttere medlemmer og tillitsvalgte fra alle deler av befolkningen uavhengig av kjønn, alder, utdanning mv.

2.b) Program for bredde i folkestyret

Likestillingsutvalget anbefaler en landsdekkende programsatsing for større bredde på alle nivåer av folkevalgt arbeid, lokalt, regionalt og nasjonalt. Det foreslås at programmet skal ha mål om å øke kvinneandelen, andelen med etnisk minoritetsbakgrunn og andelen representanter som er under 30 år og over 60 år. Utvalget understreker at programmet må inneholde statlige, økonomiske midler. I NOU 2011:18 foreslås et utviklingsprogram for lokalt likestillingsarbeid, finansiert av staten med kr 200 millioner årlig i ti år. Utvalget foreslår i NOU 2012: 15 at 30 millioner av disse årlig settes av til programmet for bredde i folkestyret. Det foreslåtte direktoratet for likestilling skal drive programmet. Kommuner kan søke finansiering med lokalt initierte prosjekter. Det bør etter utvalgets vurdering stilles krav om supplerende egenfinansiering.

Vurdering

Bergen kommune stilte seg i høringsuttalelsen til NOU 2011: 18 positiv til et statlig finansiert utviklingsprogram for likestilling, men understreket at det ikke er behov for et direktorat for å forvalte slike midler. I stedet for at ressurser skal anvendes til økt statlig byråkrati, bør midlene i størst grad komme offentlige og private virksomheter til gode. Bergen kommune er positiv til at deler av de statlige midlene som eventuelt avsettes til et utviklingsprogram for lokalt likestillingsarbeid kan anvendes til likestillingsarbeid for større bredde i folkestyret. Midler som tilføres kommunene til ulike typer arbeid, bør fortrinnsvis være frie midler styrt av kommunene selv og ikke av et direktorat. Effekten av et program styrt av fagpersoner i et direktorat, stiller byrådet seg noe tvilende til.

Det å engasjere befolkningen i politiske saker og rekruttere engasjerte borgere til politisk aktivitet, er kjernen i det lokaldemokratiske arbeidet. Det er først og fremst aktiviteten i partiene og partienes evne til å sette saker på den lokale dagsorden, som til syvende og sist er avgjørende for hvorvidt brede grupper av befolkningen vil engasjere seg i lokalpolitisk arbeid.

3. Arbeidsgiverperspektiv

Under innsatsområdet *valgfrihet* foreslår Likestillingsutvalget innsats for å bidra til valgfrihet i utdanning og tiltak for å motvirke segregering i arbeidsmarkedet. Utvalget drøfter i utredningen likestillingsstatus for læring og utdanning, og ser videre på det kjønnsdelte arbeidsmarkedet. Både utdanningssystemet og arbeidsmarkedet er sterkt preget av kjønnsdeling. I høyere utdanning ser vi riktig nok at andelen jenter har økt både totalt (jenter utgjør nå flertallet av alle høyskole- og universitetsstudenter) og innenfor en del tidligere mannsdominerte studieretninger som for eksempel jus og medisin. Andre studieretninger, som ingeniørfag, tekniske fag og mange naturvitenskapelige fag, er fortsatt mannsdominerte. På tradisjonelt kvinnedominerte studieretninger som for eksempel sykepleier og førskolelærer er mannsandelen fortsatt svært lav. Utvalget viser i utredningen (s 137) til at 90 prosent av studenter på pleie- og omsorgsfag i 1990 var kvinner. Kvinnedominansen var omtrent like sterk 20 år senere (88 prosent kvinner i 2010). I videregående skole er ungdoms preferanser i stor grad også kjønnsdelt. På studieforberedende utdanningsprogram er kjønnsfordelingen ganske jevn. Men på yrkesfag velger gutter og jenter stort sett forskjellige utdanningsretninger. I enkelte fag er nærmest alle elevene av samme kjønn. I helse og sosialfag utgjorde jenter 87 prosent av alle elever og lærlinger i 2011. Det har de siste ti årene vært en økning i andel gutter på denne studieretningen, men faget er fremdeles sterkt dominert av jenter. (NOU 2012: 15 s 129 og 130). Elever som velger et utradisjonelt utdanningsprogram har høyere sannsynlighet for frafall enn de som utgjør majoriteten på faget (NOU 2012: 15 s 321). Utvalget finner grunn til å spørre om det er reell valgfrihet i utdannings- og yrkesvalg, og foreslår et landsdekkende program for frie utdanningsvalg med en pedagogisk satsing for likestilling, etablering av et eget ressursmiljø for å fremme likestilling i lærerutdanning og læremidler samt bruk av incentivordninger som likestillingsstipend og kjønnsponeng.

Mange av de store jentedominerte utdanningene peker rett mot jobber i offentlig sektor, mens svært mange gutter utdanner seg til fag og yrker som vi først og fremst finner i privat sektor (NOU 2012:15 s 154). Om lag halvparten av sysselsatte kvinner jobber i stat og kommune. Det samme gjelder i overkant av 20 prosent av mennene. (NOU 2015: 12 s 148). Det er dag flere menn som jobber i omsorgsykker enn det var tidligere, men yrkene er stadig sterkt kjønnssegregerte. Blant førskolelærere, hjelpepleiere og sykepleiere er kvinneandelen rundt 90 prosent (NOU 2012: 15 s 149). Utvalget er opptatt av både den horisontale og den vertikale kjønnssegregeringen i arbeidslivet, og de likestillingsmessige konsekvensene av denne. Horisontal segregering referer til mønstre der kvinner og menn arbeider i ulike sektorer, næringer og yrker. Vertikal segregering refererer til mønstre der kvinner og menn befinner seg i ulike posisjoner i stillingshierarkiet. Utvalget viser til studier som viser at flere kvinner har ervervet posisjoner med innflytelse og beslutningsmakt de siste tjue årene, det vil si en tendens til mindre vertikal segregering. «Enkelt oppsummert har likestillingspolitikken frem til i dag interessert seg mer for kjønnsbalansen i maktposisjoner enn for kjønnsbalansen i arbeidslivet som sådan.» (NOU 2012: 15 s 33).

Samtidig er det allment anerkjent at det kan være nyttig for barn å ha både menn og kvinner rundt seg i barnehage og skole, at helsesektoren vil trenge større mangfold i pleie- og omsorgsyrkene, at sterke kunnskapsmiljøer trenger mangfold av arbeidsmiljøgrunner samt at politi og rettsvesen må tilstrebe representativitet (NOU 2012: 15 s 139). Likestillingsutvalget drøfter i utredningen også arbeidstid og arbeidsmiljø. Utvalget ser arbeidslivet som en avgjørende arena for fremtidig likestillingsarbeid, og er opptatt av at politikk for et likestilt arbeidsliv angår rekruttering, lønns- og arbeidsvilkår og arbeidsmiljø i bred forstand. Utvalget tror at en ny trepartsavtale om likestilling i arbeidslivet kan være egnet til bedre måloppnåelse på området.

Nedenfor redegjøres det nærmere for utvalgets forslag om program for frie utdanningsvalg og trepartsavtale om likestilling i arbeidslivet, og det gis en vurdering av disse.

Det gis også noen mer generelle kommentarer til enkelte av Likestillingsutvalgets forslag knyttet til innsatsområdet *fordeling*, sett ut fra et arbeidsgiverperspektiv.

3.a) Program for frie utdanningsvalg

Utvalget anbefaler at det etableres en landsdekkende programsatsing for frie utdanningsvalg. Programmet skal inneholde:

- *Pedagogisk satsing for likestilling*

Utvalget referer til forskning som viser at kjønn og likestilling ikke prioriteres i skolens rådgivning, og viser til evalueringer som viser at arbeidet med likestilling heller ikke prioriteres i den daglige virksomheten i barnehager og skoler. (NOU 2015: 12 s 321.) Det anbefales at 30 millioner kroner av utviklings-programmet for lokalt likestillingsarbeid som foreslås i NOU 2011: 18, årlig benyttes til å støtte opp under satsingen på pedagogikk for likestilling. Satsingen på pedagogikk for likestilling foreslås driftet av det nye direktoratet for likestilling, som er foreslått. Sentrale elementer i satsingen på pedagogikk for likestilling er kompetansehevingstiltak rettet mot ansatte i barnehage og grunnsopplæring samt styrking av likestillingsperspektivet i rådgivningen i skolen generelt og faget utdanningsvalg spesielt. Det foreslås også mentorordninger i videregående opplæring i sterkt kjønnssegregerte fag.

- *Etablering av ressursmiljø for å fremme likestilling i lærerutdanning og læremidler*

Utvalget mener at arbeidet for å fremme likestilling i førskole- og lærerutdanning, først og fremst bør skje ved den enkelte utdanningsinstitusjon. Når det gjelder innholdet i læremidler, må det konkrete arbeidet skje hos forlagene. Utvalget mener imidlertid det er behov for et eget ressursmiljø som kan støtte opp under utdanningsinstitusjonene som tilbyr lærer- og førskolelærerutdanning. Utvalget anbefaler at det etableres et ressursmiljø for å styrke arbeidet med likestilling i førskole- og lærerutdanning og i læremidler. Det anbefales at ressursmiljøet etableres som en faglig uavhengig komite eller et råd, som administrativt kan forankres i nytt direktorat for likestilling.

- *Likestillingsstipend*

Utvalget mener at når noen utdanninger er totalt dominert av et kjønn, kan disse fremstå som nærmest lukket for det underrepresenterte kjønn (NOU 2012: 15 s 322). Utvalget anbefaler at det etableres en ordning med likestillingsstipend for det underrepresenterte kjønn på nærmere utvalgte og svært kjønnskjeve studieretninger i videregående opplæring og høyere utdanning. Studieretninger der kvinner eller menn med innvandrerbakgrunn er sterkt underrepresentert i forhold til deres andel av elev/studentmassen bør tilsvarende omfattes av ordningen. Formålet med stipendordningen skal være å senke barrierer, synliggjøre muligheter og gi insentiver til å gjøre valg som bryter med kjønnsstradisjonelle utdannings- og yrkesvalg. Utvalget anbefaler at Kunnskapsdepartementet fastsetter nærmere rammer for likestillingsstipend og at Lånekassen forvalter ordningen. Utvalget viser i utredningen beregninger over underrepresentasjon i videregående og høyere utdanning etter kjønn og innvandrerbakgrunn (NOU 2012: 15 s 323-327).

- *Kjønnspoeng*

Utvalget mener at den vedvarende kjønnssegregeringen innenfor enkelte fag i høyere utdanning viser behov for å ta i bruk sterkere virkemidler enn informasjons- og rekrutteringskampanjer for å fremme jevnere kjønnsbalanse. En ordning med likestillingsstipend er et slikt virkemiddel. Kjønnspoeng til søkere av det underrepresenterte kjønn er et annet. I dag benyttes kjønnspoeng ved opptak til enkelte studieretninger. Ordningen er hjemlet i forskrift. Kjønnspoengordningen har først og fremst vært brukt i fag med sterk mannsdominans. Det foreligger ingen evaluering av ordningen med kjønnspoeng som sådan, ut over det de enkelte utdanningsinstitusjonene selv har kunnskap om. Likestillingsutvalget oppsummerer at bruk av kjønnspoeng under visse forutsetninger *kan* være et godt egnet virkemiddel for å oppnå jevnere kjønnsbalanse. Hvert fag må imidlertid vurderes særskilt. (NOU 2012: 15 s 332 og 334.)

Vurdering

Byrådet støtter utvalget i at det er svært viktig å rette søkelyset mot de utdanningsvalg ungdom gjør, for å sikre en bredere rekruttering fra begge kjønn til yrker og sektorer som i dag er sterkt kjønnsdelt. Tre av fire ansatte i kommunesektoren er kvinner. Med det behovet for arbeidskraft som forventes fremover, er det svært viktig for kommunesektoren å kunne rekruttere fra begge kjønn. I tillegg anser byrådet at det har verdi for både brukere og arbeidsmiljøet at kommunen har ansatte av begge kjønn på de ulike fag- og sektorområder. Byrådet har nylig lagt frem en ny handlingsplan for likestilling, inkludering og mangfold som skal gjelde for kommunen som arbeidsgiver i perioden 2013 – 2016 (Byrådssak 414-12). Saken skal behandles av Bergen bystyre. Under handlingsplanens kapittel om kjønnslikestilling er kjønnsfordeling i ledende og tjenesteytende stillinger blant utfordringene som tas opp. Gjennom kvalitetsmelding for barnehagene i Bergen (bystyresak 288-12) pekes det på en rekke tiltak som er aktuelle i en økt innsats for å få flere menn i barnehagene. Å etablere en intensjonsavtale med Høgskolen i Bergen og eventuelt NLA Lærerhøgskolen, om formalisert samarbeid med formål å rekruttere og beholde mannlige studenter, samt yrkesveiledning i skolen (gjennom etablerte ordninger som «utdanningsvalg») er blant tiltakene som vurderes.

Byrådet ser rådgivningstjenesten og faget utdanningsvalg som arenaer hvor det er viktig å bygge opp god kompetanse om utdanningsvalg og arbeidsliv, herunder kunnskap om likestillingsrelevante problemstillinger. En programsatsing for frie utdanningsvalg bør i denne sammenheng bidra til å styrke kunnskapen i skolen om arbeidslivet lokalt og nasjonalt.

Byrådet er positiv til en pedagogisk satsing på likestilling, men kan ikke se at det er behov for et nytt direktorat for likestilling for å drifte et slikt program. Kompetansen blant pedagoger i skole og barnehage må først og fremst sikres gjennom lærerutdanningen og førskolelærerutdanningen; dette gjelder også kompetanse på likestilling. Likestillingskompetanse må tilsvarende formidles i etter- og videreutdanningstilbudet. Det kan trolig være et godt grep å etablere et likestillingsfaglig ressursmiljø for å styrke arbeidet med likestilling i førskole- og lærerutdanning og i læremidler.

Byrådet ser med interesse på utvalgets forslag om likestillingsstipend for det underrepresenterte kjønn på svært kjønnskjeve studieretninger. En slik ordning kan det være interessant å prøve ut.

3.b) Trepartsavtale om likestilling i arbeidslivet

Likestillingsutvalget viser til at den såkalte «norske modellen» i arbeidslivet bygger på en tradisjon av trepartsarbeid. Både formalisert inntektspolitisk samarbeid og IA-avtalen nevnes i denne sammenheng. Utvalget foreslår at offentlige myndigheter tar initiativ til å etablere en treparts avtale for likestilling etter mønster av IA-avtalen. Avtalen forankres på både sentralt og lokalt nivå. Reduksjon i deltid nevnes som eksempel på nasjonale mål som kan inngå i avtalen. (NOU 2012: 15 s 336).

Avtalen bør være en selvstendig avtale som kan bygges opp rundt aktivitetsplikten i likestillings- og diskrimineringslovgivningen og bidra til å konkretisere og gjennomføre disse på virksomhetsnivå. Utvalget anbefaler en plikt til å drøfte oppfølging av aktivitetsplikten med ansattes representanter, samt at myndighetene forplikter seg til en tett oppfølging, veiledning og kurs i likestillingsarbeid til virksomheter som inngår likestillingsavtale. Utvalget anbefaler videre at redegjørelsesplikten etter likestillings- og diskrimineringslovene (jf også kommuneloven) bortfaller for virksomheter som inngår slik avtale. Det anbefales at arbeidet forankres i det foreslåtte direktoratet for likestilling, og at direktoratet forvalter en egen tilskuddsordning til likestillingsarbeid på virksomhetsnivå.

Vurdering

Byrådet kan skjønne at Likestillingsutvalget, gitt funn fra NOU 2011: 18 Struktur for likestilling, er opptatt av en bredere forankring av likestillingsarbeidet i virksomhetene, enn det som i mange tilfeller kan synes å være stede i dag. Byrådet er imidlertid redd for at forslaget om en ny, stor konstruksjon med trepartsavtale og tilhørende apparat, først og fremst vil føre til mer administrasjon på både statlig nivå og på virksomhetsnivå. Når vi ser på utfordringene knyttet til det kjønnsdelte arbeidsmarkedet (jf bl.a. avsnittet om frie utdanningsvalg ovenfor), er det ikke godtgjort at et slikt treparts samarbeid vil ha den slagkraft og effekt innsatsen burde tilsi.

Samtidig ser byrådet behovet for å forankre likestillingsarbeidet både mellom partene, og ute i virksomhetene. Det er imidlertid vår oppfatning at arbeidet for å styrke likestilling i virksomheten først og fremst må forankres lokalt. Hovedavtalen i kommunesektoren har en bestemmelse for å fremme likestilling og hindre diskriminering. I forslaget til ny handlingsplan for likestilling, inkludering og mangfold, som nylig er lagt frem, peker byrådet på partssamarbeidet som en av hovedpilarene i kommunens videre arbeid for likestilling og mangfold. Rent konkret foreslår byrådet at arbeidsmiljøutvalgene i kommunen, i tillegg til de oppgaver de allerede i dag er tillagt (jf arbeidsmiljøloven), gis i oppgave å være likestillingsutvalg. I samsvar med mål og tiltak i kommunens overordnede handlingsplan for likestilling, inkludering og mangfold (planen gjelder kommunens rolle som arbeidsgiver) skal arbeidsmiljøutvalgene foreslå og legge til rette for lokale delmål og aktiviteter for likestillings- og mangfoldsarbeidet tilpasset de utfordringer som gjelder det enkelte tjenesteområde. På denne måten ønsker byrådet å sikre en bredere og mer systematisk forankring av likestillingsaktivitetene i egen kommune. Handlingsplan for likestilling, inkludering og mangfold for Bergen kommune som arbeidsgiver skal vedtas av Bergen bystyre.

I stedet for å satse ressurser på en ordning med treparts samarbeid på nasjonalt og lokalt nivå, mener byrådet det bør stilles ressurser til rådighet for virksomheter slik at disse kan drive eget utviklingsarbeid og kunnskapsbaserte tiltak som kan gi effekt i forhold til de eksisterende likestillingsutfordringene. Dette kan skje innenfor det tiårige utviklingsprogrammet for likestilling som Likestillingsutvalget foreslår i NOU 2011: 18.

3.c) Kommentarer til forslag under innsatsområde *fordeling* fra et arbeidsgiverperspektiv

Byrådet har i denne høringssaken valgt å konsentrere høringsuttalelsen rundt områder hvor det anses som viktig at kommunen uttaler seg fra sitt lokale ståsted. Dette gjelder områder som berører kommunen som lokaldemokrati/politisk system, men også kommunen som arbeidsgiver.

Fra et arbeidsgiverståsted knyttes også en mer generelle kommentar til noen av forslagene som i utvalgets utredning fremmes under innsatsområdet *fordeling*.

- Foreldrepenger – selvstendig uttak for fedre

Utvalget anbefaler at fedre gis selvstendig rett til uttak av foreldrepenger og omfang av foreldrepenger basert på egen stillingsandel. Forslaget innebærer at gjeldende aktivitetskrav for mor når far tar ut foreldrepenger bortfaller.

- Tredeling av foreldrepermisjonsordningen

Utvalget anbefaler at foreldrepengeperioden etter fødsel deles i tre like store deler; en mødrekvote, en fedrekvote og en del foreldrene fritt kan dele mellom seg. Utvalget foreslår at den samlede permisjonstiden økes til 48/58 uker, avhengig av dekningsgrad.

- Omsorgspenger ved omsorg for nære pårørende

Utvalget anbefaler at det innføres rett til omsorgspenger i 10 dager ved omsorg for nære pårørende, tilsvarende omsorgspenger ved barns sykdom som er regulert i folketrygdloven.

Kommentar

Forslagene under likestillingsutvalgets innsatsområde fordeling handler i stor grad om omsorg og omsorgsroller. Flere av forslagene handler om menns muligheter til å ta del i foreldreomsorgen, men også om kvinners tilknytning til /deltakelse på arbeidsmarkedet.

Forslagene vil ha konsekvenser for arbeidslivet, og siden arbeidsmarkedet er så sterkt kjønnsdelt mellom sektorene, vil effekter slå ulikt ut i ulike deler av arbeidslivet. For offentlig sektor som er sterkt kvinnedominert, vil for eksempel en ordning med selvstendige foreldrepenge rettigheter for far og en tredeling av foreldrepermisjonsordningen, kunne medføre et lavere fravær knyttet til foreldrepermisjoner, og med det en økt tilgang til nødvendig arbeidskraft.

Ut fra dagens mønster for fordeling av omsorgsarbeid mellom kjønnene, kan en på samme måte se for seg at forslaget om rett til omsorgspenger ved omsorg for nære pårørende kan ha ulike virkninger i ulike deler av det kjønnsdelte arbeidslivet. Det er behov for å utrede nærmere de økonomiske virkninger en ordning med rett til omsorgspenger ved omsorg for nære pårørende vil ha i ulike bransjer og sektorer, før det kan tas stilling til en slik ordning.

4. Forslag til høringsuttalelse fra Bergen kommune

1) Generelt om uttalelsen

NOU 2012: 15 tar opp mange og komplekse tema, og det har vært nødvendig å gjøre en avgrensning av hva som skal behandles gjennom denne høringsssaken. Bergen kommune har valgt å konsentrere høringsuttalelsen rundt områder hvor det anses som viktig at kommunen uttaler seg fra sitt lokale ståsted. Dette gjelder først og fremst tiltak som berører kommunen som lokaldemokrati/politisk system (*folkestyre*), men også kommunen som arbeidsgiver (*valgfrihet*). For en grundigere innsikt i de avgrensninger og avveininger som ligger til grunn for høringsuttalelsen, se saksutredningen som følger uttalelsen.

2) Forslag om bestemmelse i valgloven for å bidra til likestilte valglister

Partiene bør selv bestemme hvordan valglisten for eget parti skal sammensettes, uten inngripen i den frie nominasjonsretten ut over de begrensninger som pr i dag gjelder, jf regler om valgbarhet. Bergen kommune støtter ikke at det gjøres endringer i valgloven på dette punktet. Bergen kommune ser likevel verdien i utvalgets anbefaling om at den folkevalgte forsamlingen minst en gang i hver valgperiode, fortrinnsvis høsten før valg, drøfter likestillingsstatusen for det aktuelle folkevalgte organ. En slik debatt vil kunne være en viktig arena for å tydeliggjøre partienes ansvar for kjønnsmessig balanse i folkevalgte organ. Et slikt pålegg vil på samme måte som kravet om at kommunestyret minst en gang i valgperioden har en gjennomgang av kommunestyrets delegasjon av fullmakter, kunne hjemles i kommuneloven.

3) Program for bredde i folkestyret

Bergen kommune er positiv til at deler av de statlige midlene som eventuelt avsettes til et utviklingsprogram for lokalt likestillingsarbeid, kan anvendes til likestillingsarbeid for større bredde i

folkestyret. Midler som tilføres kommunene bør fortrinnsvis være frie midler styrt av kommunene selv og ikke av et direktorat.

4) Program for frie utdanningsvalg

Bergen kommune støtter Likestillingsutvalget i at det er svært viktig å rette søkelyset mot de utdanningsvalgvalg ungdom gjør, for å sikre en bredere rekruttering fra begge kjønn til yrker og sektorer som i dag er sterkt kjønnsdelt. Med det behovet for arbeidskraft som forventes fremover, er det svært viktig for kommunesektoren å kunne rekruttere fra begge kjønn. I tillegg har det verdi for både brukere og arbeidsmiljøet at kommunen har ansatte av begge kjønn på de ulike fag- og sektorområder. Gjennom kvalitetsmelding for barnehagene i Bergen (bystyresak 288-12) pekes det på en rekke tiltak som er aktuelle i en økt innsats for å få flere menn i barnehagene.

Bergen kommune er positiv til en pedagogisk satsing på likestilling, men kan ikke se at det er behov for et nytt direktorat for likestilling for å drifte et slikt program. Kompetansen blant pedagoger i skole og barnehage må først og fremst sikres gjennom lærerutdanningen og førskolelærerutdanningen; dette gjelder også kompetanse på likestilling. Likestillingskompetanse må også formidles gjennom etter- og videreutdanning. Det kan trolig være et godt grep å etablere et likestillingsfaglig ressursmiljø for å styrke arbeidet med likestilling i førskole- og lærerutdanning og i læremidler.

Bergen kommune mener det i tilknytning til rådgivningstjenesten og faget utdanningsvalg må sikres god kompetanse om utdanningsvalg og arbeidsliv, herunder kunnskap om likestillingsrelevante problemstillinger. En programsatsing for frie utdanningsvalg bør bidra til å styrke kunnskapen i skolen om arbeidslivet lokalt og nasjonalt.

Bergen kommune mener en ordning med likestillingsstipend for det underrepresenterte kjønn på svært kjønnskjevne studieretninger kan være interessant å prøve ut.

5) Trepartsavtale om likestilling i arbeidslivet

Bergen kommune støtter ikke forslaget om en trepartsavtale for likestilling i arbeidslivet etter mønster av IA-avtalen. Kommunen ser for seg at dette forslaget først og fremst vil føre til mer administrasjon på både statlig nivå og på virksomhetsnivå. Når vi ser på utfordringene knyttet til det kjønnsdelte arbeidsmarkedet, er det ikke godtgjort at et slikt treparts samarbeid vil ha den effekten innsatsen burde tilsi.

I stedet for å satse ressurser på en ordning med treparts samarbeid på nasjonalt og lokalt nivå, mener byrådet det bør stilles ressurser til rådighet for virksomheter, slik at disse kan drive eget utviklingsarbeid og sette i verk kunnskapsbaserte tiltak som kan gi effekt i forhold til de gjeldende likestillingsutfordringene. Dette kan skje innenfor det tiårige utviklingsprogrammet for likestilling som Likestillingsutvalget foreslår i NOU 2011: 18.

Bergen kommune kan skjønne at Likestillingsutvalget er opptatt av en bredere forankring av likestillingsarbeidet i virksomhetene, enn det som i mange tilfeller kan synes å være stede i dag, jf NOU 2011: 18 *Struktur for likestilling*. Arbeidet for å styrke likestilling i virksomheten bør imidlertid ta utgangspunkt i virksomhetens egne utfordringer og muligheter. I Bergen er det under behandling en ny handlingsplan for likestilling, inkludering og mangfold, som skal gjelde kommunen som arbeidsgiver i perioden 2013 – 2016. I denne foreslås det at likestillingsarbeid forankres i arbeidsmiljøutvalgene i kommune, noe som er ment å sikre deltakelse og eierskap til likestillingsarbeidet blant partene ute i virksomheten. (Handlingsplan for likestilling, inkludering og mangfold for Bergen kommune som arbeidsgiver skal vedtas av Bergen bystyre.)